

CONFLICTUL MATERNO-FETAL, CA O EXTREMITATE A DIMENSIUNII PROTECȚIEI COPILULUI

BALCAN Silvia

doctorandă, Școala Doctorală Științe Juridice, USM
procuror în Procuratura Generală a Republicii Moldova

ORCID ID: 0000-0002-8755-705X

Summary. *Obviously, the child is protected by legal norms at national and international level from the birth moment, and this article aims to present the request for the protection of the child at a stage prior to the establishment of extrauterine life, starting also from the provisions of some international instruments. In the scientific work, we will assess the need for rationale towards the balance between the sexual, reproductive and intrauterine life rights and those of persons' intrauterine life. The formulated conclusions will outline the need to review the national legislation, including the involvement of specialists from different fields, so that through research and studies focused on the good practices implemented in the experience of other states, recourse may be had to the harmonization of national legislation in the field of right protection to life of unborn children.*

Keywords: *unborn child, right to life, right to reproduction, fetus, abortion, protection of intrauterine life.*

La nivel de drept internațional, Convenția cu privire la Drepturile Copilului, enunță în articolul 1 că, „prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani” [1], fără a preciza limita inferioară a copilăriei: adică debutează din momentul concepției, al nașterii sau la un alt stadiu aflat între cele două. În sensul Convenției cu privire la Drepturile Copilului, vom statua că, copilul va deveni adult la vârsta de 18 ani, fiind considerat o persoană cu capacitate de exercițiu deplină, deși vârsta la care intervine răspunderea legislativă este una mai mica, spre exemplu, în cazul legislației penale naționale [2], răspunderea penală intervine la 16 ani, iar pentru unele infracțiuni chiar de la 14 ani. Se va reține că, de fapt și vârsta pentru atingerea majoratului în unele state este una mai mare decât cea prevăzută de Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adică de la 20 sau chiar 21 ani în unele state.

Or, Convenția cu privire la Drepturile Copilului nu specifică extrema de la care ființa umană poate fi numită „copil” și respectiv, putem vorbi de copil și înainte de procesul de naștere, deoarece un paragraf anterior atestă expres că „copilul are nevoie de protecție și îngrijire specială, inclusiv de o protecție juridică adecvată, atât înainte cât și după nașterea sa”.

Îndreptul Uniunii Europene, nu identificăm o definiție oficială unică a termenului de „copil”, adică în tratate, legislație sau jurisprudență aceasta poate varia considerabil, în funcție de contextul reglementării [3, p.18].

La fel, nici Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale adoptată la Roma în 1950, nu conține o definiție a termenului

„copil”, însă aceasta prevede în articolul 1 obligația statelor de a garanta tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor drepturile acordate de Convenție. Totodată, prevederile articolul 14 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale garantează exercitarea drepturilor prevăzute în convenție, interzicând discriminarea din orice motiv, inclusiv din motive legate de vârstă [4].

Prin urmare, copiii sunt titulari de drepturi și nu doar subiecți ai raporturilor juridice de protecție beneficiind de toate drepturile omului și în același timp fiind protejați prin reglementări speciale, reieșind din caracteristicile lor specifice.

Reflectând asupra conținutului tratatelor și convențiilor internaționale privind drepturile omului, inclusiv la care țara noastră a aderat, vom statua că, o parte din acestea protejează ființa umană chiar înainte ca aceasta să se nască, adică prevăd că, și copilul nenăscut beneficiază de drepturi în aceeași măsură ca și copilul după naștere.

În contextul analizat, doctrinarii enunță faptul că, omul trece prin diferite etape ale dezvoltării, păstrându-și în același timp identitatea subiectivă, iar o ființă umană este umană în toate stadiile evoluției sale. Cert este că, fiecare etapă de dezvoltare având o valoare distinctă reprezintă o continuitate a vieții prin ce și rezultă că, ființa umană urmează a fi protejată pe parcursul întregii sale existențe și nu doar după atribuirea statutului de persoană la naștere.

Suntem solidari cu afirmația Andreei Popescu, care în cadrul simpozionului „Cercetări bioetice secolul XXI” al Departamentului de Logică, Metodologie și Filosofie a Științei a Academiei Române enunța că, „Nu există niciun dubiu că copilul încă nenăscut este o ființă umană vie, dat fiind faptul că acesta își are originea într-o mamă și un tată umani. Acesta aparține speciei umane. Știința ne spune că ființa umană este un membru al speciei noastre, indiferent de vârstă. Nu schimbăm specia cu vârsta...”[5].

Considerăm că, subiectul protecției vieții umane în stadiul prenatal urmează să se regăsească în toate alocuțiunile privind drepturile omului și în special privind drepturile copilului, urmând a fi o componentă indispensabilă de drepturi de care beneficiază persoana per ansamblu pe parcursul vieții. În același perimetru de cercetare, nu vom putea identifica un temei rațional pentru a afirma că, copiii care încă nu s-au născut nu au necesitatea de protecție legală la fel ca și cei care deja s-au născut.

Afirmația doctrinarului Marius Andreescu potrivit căruia „Dreptul la viață nu este însăși viața omului, ci numai expresia normativă a fenomenalității sociale a vieții, la fel ca și celelalte drepturi și libertăți fundamentale consacrate de constituții” [6] este relevantă în contextul în care, dreptul la viață este elementul

de bază din conținutul relațiilor sociale care se formează, dezvoltă și se desfășoară datorită și în jurul vieții ca valoare socială. Într-o societate democratică, viața fiecărei persoane este protejată în măsură egală, iar ocrotirea legală a acestora se realizează independent de vârsta și de calitățile fizice sau morale ale persoanei.

Cu regret însă, deși în multe dintre statele lumii, există reglementări normative aferent protecției ființei umane prin norme penale până la instaurarea vieții extrauterine, în Republica Moldova la capitolul dat avem o lacuna legislativă, deși acest subiect în ultima perioadă devine unul tot mai discutabil pe diferite dimensiuni științifice.

Se opinează că, dacă acordăm drepturi embrionului și fătului, ar urma să deliberăm și în ce situații intră acestea în conflict cu ale mamei. Adepții „dreptului la viață” („pro-life”) consideră că, datorită inocenței și neajutorării fătului acesta imperativ urmează a fi protejat, iar de cealaltă parte, oponenții lor, adică susținătorii „dreptului de a alege” declară că, în cazul respectării absolute a drepturilor embrionului și fătului s-ar acorda nejustificat acestuia un statut superior față de cel al mamei, opinie care considerăm a fi una eronată și absolut lipsită de argumente raționale.

Vom remarca că, în mod firesc, mamele și feteșii împărtășesc aceleași interese, deși în rare cazuri, interesele mamei sunt incompatibile cu drepturile sau interesele fătului ei și în aceste condiții suntem în prezența unui conflict materno-fetal, care este cunoscut și sub noțiunea de conflict obstetrical (apărut în cazul afecțiunilor medicale, când fie mama, fie fătul necesită intervenție medicală care ar aduce prejudicii sau efecte secundare celeilalte părți), însă în context ne vom referi la conflictul materno-fetal generat de alegerea mamei de a-și întrerupe sarcina sau de a practica orice fel de comportament dăunător fătului.

Literatura de specialitate definește întreruperea cursului sarcinii sub denumirea de „avort”. În Dicționarul Explicativ al Limbii Române prin avort se înțelege „Întreruperea accidentală sau provocată a gravidității înainte ca fătul să poată trăi în afara organismului matern” [7, p.78], iar la nivel medico-legal, avortul se definește ca „întreruperea cursului normal al sarcinii în primele 28 de săptămâni (după acest timp se consideră naștere prematură)”[8, p.251].

Din perspectiva dimensiunii filosofico-morale, avortul este perceput ca o interferență în cursul natural al vieții, iar la nivel de legalitate în multe țări, inclusiv în Republica Moldova această intervenție este admisă până la o anumită perioadă a gravidității, cât și ținând cont de particularitățile de sănătate ale femeii însărcinate. La moment, în țara noastră, dreptul femeilor la avort este garantat prin orice întrerupere a sarcinii solicitată în primele 12 săptămâni, norma legală fiind prevăzută la alin.(2) art.32 din Legea ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995[9]. La anumite indicații medicale, expres prevăzute de Ministerul

Sănătății, și sociale este permis chiar și avortul tardiv (Anexele nr.1 și 2 la Standardul privind întreruperea sarcinii în condiții de siguranță) [10].

Considerăm că, susceptibilitatea aferentă avortului impune necesitatea existenței unei rațiuni vizavi de echilibrul între drepturile sexuale și reproductive ale persoanei, ce s-ar impune a fi exercitate cu responsabilitate și bună credință și cele ale vieții intrauterine, evitându-se la maxim tratarea acestuia ca o metodă contraceptivă rezultată dintr-o democrație excesivă sau percepția unui drept absolut la autodeterminare.

La cele expuse supra, nu putem ignora opinia doctrinarului Igor Soroceanu care afirmă că, "Legile care interzic și pedepsesc avortul nu pun în discuție drepturile femeii, ci dreptul la viață al copilului conceput. Ele afirmă că nimeni nu poate să dispună de viața unui nevinovat, apărând egalitatea dreptului la viață a tuturor ființelor umane. Avortul nu poate fi considerat un drept al femeii. Legea trebuie să pedepsească toate delicturile, în caz contrar – cei slabi și nevinovați ar fi victime lipsite de apărare ale delictvenților mai puternici decât ei" [11, p.22].

Prin urmare, legea ce reglementează avortul de fapt și este modul de reglementare a statului a comportamentului unei mame față de copilul acesteia în curs de dezvoltare intrauterină. În același timp, și viciile mamei în timpul sarcinii pot influența negativ dezvoltarea copilului, generând malformații sau chiar decesul intrauterin al acestuia.

Conform legislației naționale în vigoare, ocrotirea de către stat și societate a copilului, familiei și maternității, constituie în Republica Moldova o preocupare politică, socială și economică de prim ordin, iar prevederile alin.(5) din articolul 4 al Legii privind drepturile copilului, stabilesc expres că, „statul asigură mamei, în perioada pre- și postnatală, condiții necesare pentru dezvoltarea sănătoasă a copilului, pentru alimentarea lui rațională și inofensivă, asistență medicală calificată și gratuită, organizarea măsurilor de profilaxie a bolilor, de propagare a unui mod de viață sănătos” [12].

Studiile arată că, atunci când alcoolul sau un medicament este administrat cu regularitate în timpul sarcinii, copilul poate deveni dependent de el, creând un efect de sevraj după naștere, care este numit sindromul de abținere neonatală [13, p.28] și este cel mai frecvent dacă bebelușul este născut dependent de opiacee. Efectele pe termen lung ale consumului de droguri de către mamă în timpul sarcinii pot, de asemenea, să condiționeze nașterea unui copil cu malformații congenitale, să declanșeze o naștere prematură. La fel, s-a constatat că, și consumul excesiv de alcool în timpul sarcinii poate provoca avortul spontan sau nașterea unui copil mort, iar în cele mai dese cazuri alcoolul afectează dezvoltarea fătului, mai ales dezvoltarea creierului.

Totodată vom remarca că, există paralele evidente aferent reglementărilor vizând avortul pe de o parte și cele care ar urma să vizeze conduita femeilor

însărcinate față de embrionii și feteșii lor, pe de altă parte. În ambele cazuri ne confruntăm cu o ingerință în libertatea și integritatea corporală a unei femei însărcinate în scopul de a proteja embrionul sau fătul în curs de dezvoltare de vătămarea cauzată de femeia însărcinată sau la cererea acesteia.

Adepții drepturilor femeilor consideră că, extinderea drepturilor fetale încalcă dreptul fundamental al femeii la viață privată, iar statul prin tentativele de a impune „comportament corect” în timpul sarcinii privează femeile de dreptul de a-și controla viața, ceea ce înseamnă fără îndoială atentarea la personalitatea lor juridică.

Prin urmare, din lipsa existenței unui echilibru între drepturile și interesele femeii și cele ale unei viitoare vieți, au apărut și o mulțime de disensiuni privitor la legalizarea avorturilor, la moment fiind stabilite o serie de argumente pro și contra vizavi de această intervenție. În plus, merită separată problema justificării morale a avorturilor „la cerere”, din motive sociale și medicale, deoarece în fiecare caz există diferite premise etice, filozofice, sociale, economice, etc. O analiză a justificării morale a avortului în fiecare dintre aceste etape relevă diversele atitudini culturale, sociale și ideologice ale societății moderne. În conjunctura pozițiilor diametral opuse cu privire la problema avortului, atât susținătorii, cât și oponenții legalizării și justificării morale a acestei intervenții declară crima ca fiind inacceptabilă din punct de vedere etic.

Se va reține că, și condamnarea pentru o conduită criminală necesită o intenție criminală, care ar fi foarte dificil de stabilit în asemenea cazuri. Or, dacă excludem o intenție criminală, urmează să ne expunem asupra unei responsabilități pentru daune survenite fătului, iar în aceste situații am deduce acuzații din neglijență, care ar genera deja probleme de probare. Mai mult ca atât, răspunderea la pedeapsă pentru vătămarea involuntară asupra fătului ar implica o responsabilitate excesivă pentru mamă, deoarece este condiționată inevitabil de restricții a libertății acesteia. Totodată, sistemul de norme legale ar urma să prezinte noțiuni minime și fundamentale de îngrijire prenatală, inclusiv stabilirea unui interval de timp relevant de la care ar urma să protejăm embrionul sau fătul ca atare de mama care abuzează de alcool sau de droguri și refuză tratament.

În definitivă, consecințele comportamentului mamei pe parcursul sarcinii survin în timp, deoarece impactul deciziei acesteia de a consuma alcool, droguri sau alte substanțe îl va suporta viitorul ei copil, care va ajunge să se confrunte cu multiple deficiențe de sănătate pe parcursul vieții. În acest context, și venim cu preocuparea pentru viața intrauterină, având ca obiectiv de fapt de a proteja sănătatea unui copil, care fiind expus în perioada de dezvoltare intrauterină la toxine sau alte substanțe dăunătoare va suporta consecințe de viitor. În sensul expus supra, persoanele supuse reglementării ar urma a fi femeile însărcinate, cât și cadrele

medicale, iar reglementările în cauză vor avea ca scop protecția copilului nenăscut, inclusiv restricționarea sau chiar interzicerea avorturilor începând cu săptămâna a 8-a de sarcină, când fătul deja este capabil să reacționeze la durere.

Cu certitudine, un făt este un copil în dezvoltare intrauterină, și respectiv o ființă umană care are dreptul inerent la viață, iar avortul, inclusiv cel legal, sisteză copilului acest prim drept care spre deosebire de alte drepturi, prevede două elemente indispensabile după cum urmează: posedarea și exercitarea.

Considerăm că, suprimarea unei vieți umane, chiar și la primele etape de dezvoltare intrauterină nu poate fi justificată doar din perspectiva respectării unui drept sau pentru beneficiul moral al femeii. E inadmisibil ca avortul să fie perceput ca un drept absolut sau o metodă de contracepție, deși admitem avortul terapeutic. Statul în persoana legislatorului este cel care prin instrumentele sale poate asigura o protecție efectivă a dreptului la viață a copiilor, inclusiv a celor nenăscuți, și în obligațiile sale intră atât adoptarea unei legislații în domeniu, cât și întreprinderea măsurilor necesare pentru protejarea vieții umane în toate stadiile ei. Considerăm imperativ ca protecția constituțională și garantarea dreptului la viața a copilului să aibă început din stadiul uterin de dezvoltare fiind de o manieră eficientă și concretă, similar unui copil născut.

Referințe:

1. Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989.[Accesat: 28.08.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115568&lang=ro
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985 din 18.04.2002, republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009.
3. Manual de drept european privind drepturile copilului, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2016, 267 p.
4. Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, adoptată la Roma în 1950. [Accesat:27.08.2022] Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
5. POPESCU, A. Ființa umană încă nenăscută beneficiază de dreptul la viață? [Accesat: 10.09.2022] Disponibil: <https://inlinedreapta.net/fiinta-umana-inca-nenascuta-beneficiaza-de-dreptul-fundamental-la-viata/>
6. ANDREESCU, M. Viața, drept constituțional fundamental al omului-Cultura vieții. [Accesat: 31.08.2022] Disponibil:<https://www.culturavietii.ro/2021/02/02/viata-drept-constitutional-fundamental-al-omului-de-marius-andrescu/>
7. DEX / coordonatori Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche. ediția II. București, 1998, p.1159.
8. BACIU, Gh. Curs de medicină legală (pentru facultățile de drept), Chișinău, 2013, 303 p.

9. Legea ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.34.
10. Standardul privind îtreruperea cursului sarcinii în condiții de siguranță. Aprobata prin Ordinul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova nr.766 din 18.08.2020. [Accesat: 28.08.2022] Disponibil: <https://msmps.gov.md/legislatie/ghiduri-protocoale-standarde/>
11. SOROCEANU, I. Asigurarea calității sarcinii versus provocarea ilegală a avortului: metode, consecințe și soluții. În: Revista farmaceutică a Moldovei nr.4 (vol. 48), p. 18-23.
12. Legea nr.338 din 15.12.1994 privind drepturile copilului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 1995, nr.13.
13. NACU, A, ș.a , Gestionarea dependențelor farmacologice. Ghid pentru studenți, rezidenți și specialiști psihiatri-narcologi. USM "Nicolae Testemițanu", [Accesat: 10.09.2022] Disponibil:https://psihiatrie.usmf.md/wp-content/blogs.dir/122/files/sites/122/2016/10/Ghid_Dependente_Farmacologice2016_chisinau.pdf

